

najmlađi jagodić neće u roman

dušan matić

BEZIMENO

I tako, kad god sam čitao Valri Larboa i njegove varijacije o gorskim samočama Srbije, prizor sa lajkovačke one stанице treperio je pred mnom u jari, letnjoj, neprikosnovenoj. Tako sam, načas, želeo da baš najmladi Jagodić istrči, nag, pred unezverenim onim pogledima, pre onaj voz, i da odmah potom nestane u šumi kukuruga tako visokoj i simetrično postrojenoj. Nisam dovoljno bio blizu tom najmladom Jagodiću i stoga što sam želeo da ga vidim, da ga podržim. Valjda je i zato Pavle Mrak najbliži mom umu, o noći da i ne govorim.

Posle, posle sve se pobrkalo.

Valjda još uvek, na putu za Bagdalu, stoji ona stara Botina kuća, valjda još i put gore vodi. I inače, tako odavno, nigde ničega nema: jedno ime, kažu oni koji sve (ništa) i svašta (nikada) (ne) znaju, da vuče na istočnačko, na daleke drumove osmanlijske, bajkovite, legendarne. Ni na pamet mi to nije palo.

Znam da nije moguće, ali bi bilo tako jednostavno, tako čisto da najmlađeg Jagodića zateknem, kao iznenada, tek što smo stigli, otkud vi, otkud sad i ti, gore, na Bagdalu. Da nas, da je gleda začudeno. Kao prvi put.

Nema tajni. Sem one najnajnije. One koja sve podrazumeva. One koja se nikad ne otkriva. *I da sam ubio, i da nisam ubio...*

Svejedno je noć.

I Tekla je ponovo između njih. Kao ono negda jedna druga. Tekla između Borislava i mene, nagnuta nad malenu knjigu iz koje nadire, u onu šabačku vrelinu, najednom polarna svetlost.

Zato i jesam da ništa ne izgovorim. Više i onako nikoga nema(m). Sve je prekršeno.

Kome da pričam?

Samo izmičemo presudi. Još koji dan. Još koji sat. Pustoljni na svuda oko nas. A onaj proplanak koji slutim, koji više ne mogu, ovim mojim stariim očima da vidim, sad je najednom čista metafizika, kao i hotelska soba iz koje, izgleda, nikada nisam ni izbivao.

Još dva prašnjava pogleda, ova kuća se (pol)lagano gubi u prahu leta, najednom je tako hladno ovde gde i inače ptice na dolaze, a i oni nekadašnji dečaci koji su pisali gotovo savršeno, kao da su nestali zanavek. Ne čujem ni onaj drugi glas, ništa ne čujem: siva neizvesnost pravila.

Kad bih bar mogao da joj izmaknem, kad bih...

OTKROVENJA I ZID

Posuvraćen, prelomljen, najmladi Jagodić je pred tim zidom bio unezveren, niži od peska ove noći. Pavle Mrak ga rani-

je nikada nije video takvog. Pamti, međutim, nešto drugu, jednu istu odsutnost, blagi mir budućeg dešavanja: u tamnoj senci drveta, najmladi Jagodić, nag, sa poluzdignutim seksom, ležeći (a leva mu je noga bila polupodignuta), posmatrao je užareno ali nekako bez zazora Teklu koja se svlačila, koja se nadala. Pavle Mrak se nije pomerao, a i inače je rado zamišljao ovaj prostor ovako, samo su nekada i najmladi Jagodić i Tekla bili bez lica, kao u nekom snu, nije tačno mogao da im razabere lice, oči, prostrano grotlo zenica. U mislima, on im se približavao i tada i sada, ali je ovde sve bilo tako jednostavno, toplo, prirodno, prirodnije od nas samih. Kao da je, načas, ovamo našla jedna treća, ili baš ona prva, prava priroda, onaj naš nesudeni smisao bez smisla, ono vrtložno zanimanje za tudu tajnu. Tako je, u osnovi, ta tajna postajala trojna, Pavle Mrak se utroštrčio, nikada više nije u sebi mogao da prepozna pod čijom je to kožom disalo njegovo ranjeno levo pluće, i odakle je to nad sve nas nadviro se užurbani otkucaj tog lažljivog njegovog srca. Ipak, sve se čini, najpre je bio pod mladom kožom Jagodića, najmlađeg. Sve se izjavilo sem tog prizora kakav bi rado upamtili impresionisti: voda je nekamo proticala, svetla su stvarala igrivost arabeske, neponovljive, o pticama nije bilo reči, ali su se, svakako, i one slutile iza svega. Iza svega, međutim, opet je bio on, Pavle Mrak, a Teklinim očima bi najradije pogledao sve iz početka, onako kako je jedino moglo da se sve upamtiti. Bio je osvajač, sve je i posmatrao, ali bi tako rado bio i taj osvojeni zrak, ono svetlo koga nema nikako i ne može ga niko iznaći. Sve je bilo nalik na otkrovenje.

Ipak, sad je nemilosrdnost svih uslova jednog metafizičkog zida stajala pred najmladim Jagodićem, bio je najednom sâm, nije više bio u pitanju požar u jednom mlinu o kome je toliko slušao, koji je tako često u sebi sanjao, vatra nije dogorevala, plamtele je toliko noći baš u njegovom snu. Najmladi Jagodić, dakle, krhko i bespomoćno zaklačen stoji pred žutim zidom. Ni je li opet nekakva granica u pitanju? Zid je konačan, neosvojiv. Najmladem Jagodiću nikako ne može ni prići. Kao u sopstvenoj smrti, on je sad ostavljen, ničiji, poražen i neporažen u isti mah.

U ROMAN? — NE

Jedino moje pitanje: zašto, zapravo, najmladi Jagodić neće u roman?

Najpre, dužan sam da objasnim, sve je i inače njegova volja: odabrao je mene, ima raspru sa Pavlom Mrakom, a sa Teklom, onom Trećom Teklom Krčevinac, budan sanja, čuti, smeši se, kao sa jednog drugog platoa svesti.

Za Anri Mišoa roman je jedna stranica, ili malo više, ili malo manje od nje.

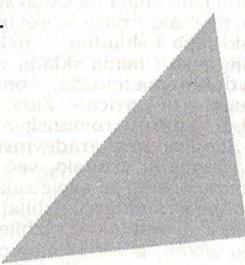
Znači, najmladi Jagodić je već uveliko u romanu?

Nisam siguran.

Sve je učinio da nas izbegne da ga, taj isti roman njegove svetle svesti, i njegovih tamnih poriva, i ko zna čega sve ne, izbegne.

Najmladi Jagodić je i došao da nas razgradi. Čak i u romanu koji se piše, koji možda traje.

Samo Tekla teče, zauvek.

budni fantomi ili mogućnost kolektivnog monologa

draško ređep

Najmladi Jagodić je ponajviše nalik na Lafkadija Lukija, tog uznemirenog i zaklačenog junaka romana Andre Žida, nad čijom sudbinom smo se, zajedno sa Dušanom Matićem, pitali: »otkud Lafkadio u poluturskoj srpskoj palanci pre osamdeset godina; uzalud ćemo se pitati otkud srpski plahi dečak u blaziranoj kosmopolitskoj Evropi Židovi Vatikanskih

podruma?« Matić je, u zagradama dodao još tada, davno već, i objašnjenje: »Svet je mnogo više jedan... sve više jedan, ako se oslušnu pesnici, ako se oslušne to smješno ljudsko srce!« Nad rukopisom knjige *Najmladi Jagodić neće u roman*, asocijacije na prethodne romane ovog znamenitog i tako uticajnog našeg mislioca, pesnika i eseiste, javljaju se nemiri

novno, čak i sudbonosno. I dok je *Gluho doba*, pisano u saradnji sa Aleksandrom Vučom, bio roman koji je, u konceptu izbegnutog našeg korozivnog *kratkog pamćenja*, Matić hteo da napiše, roman *Kocka je bacena* bio je u sferi intimnog imperativa. Pisan, ponajviše i ponajčešće u danima okupacije, on je bio jedna od onih Matićevih knjiga koje su se — takođe — *morate* napisati. Što se tiče knjige koju imate u ruci*, reč je o tipično alternativnoj, po mnogo čemu tajnovitoj vrsti tekstova. Sve je, kanda, počelo od pojave Pavla Mraka, naišlog takođe iz malog oglasnika, kao i tolike vesti, kao i tolike dramatične sudbine Matićeve literature.

Kada se ima u vidu da je Pavle Mrak naišao u Matićevu uobrazilju, ali odmah opredeljenu za jednu drugu knjigu, u vreme priprema za *Gluho doba*, još u onim davnim, predratnim, tridesetim godinama, i kada se ima u vidu da Matića medu nama nije još od septembra 1980. godine, onda se, s vidom u objavljenje i neobjavljene rukopise, u dnevni, beleške, isečke iz, opet, novina, može zaključiti da je ova knjiga nastajala ni manje ni više nego četrdeset i pet godina. Sve nekako na usputnim tračnicama njegove literature, kakve su bile i one davnije šumadijske uskotračne pruge koje je toliko